

СТАНОВИЩЕ

от проф. д.п.н Дора Левтерова

ПУ „Паисий Хилендарски“

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

в област на висше образование 1. Педагогически науки

професионално направление 1.2. Педагогика

докторска програма *Специална педагогика*

Автор: *Константиния Христос Кутра*

Тема: *Диференциална диагностика на дислексичната симптоматика на учениците в началното училище*

Научен ръководител: проф. д.п.н Цанка Попзлатева, СУ „Св. Климент Охридски“

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Със заповед № № РД 38-251/26.05.2021 г. на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ съм включена в научното жури на **Константиния Кутра** по процедурата за защита на дисертационен труд за получаване на образователната и научна степен „доктор“. Константиния Христос Кутра е редовен докторант по професионално направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика) с обучение на английски език към катедра Специална педагогика към Факултета по науки за образованието и изкуствата.

Дисертацията има обем от 215 страници и включва въведение, четири глави и библиография. Целият дисертационен труд е разположен на 215 страници, от които на 18 страници са посочени литературни източници. Дисертационната разработка не е форматирана коректно, представя по около 1450 – 1500 знака на страница и съответно обемът е приблизително 178 страници общо с 15 страници с библиографска справка. Безспорно, обемът е само една единствена и не най-значима характеристика на един дисертационен труд.

Библиографията се състои от 171 заглавия с източници на английски и гръцки език. На лице е тенденция за ползване на съвременни източници, като не са пренебрегнати и класически произведения на автори, работещи в областта на диференциалната диагностика на дислексията.

Докторантката е приложила 4 броя публикации по темата на изследването. Публикациите са в научни издания и/или са представени на научни форуми.

2. Актуалност на тематиката

Тематиката на дисертационния труд е актуална. Проблематиката за диференциалната диагностична дислексична симптоматика в началното училище извежда нерешени проблеми за ученика, учителите и родителите. Поставянето на ранна диагноза и прилагането на ранна интервенция при ученици, показващи предупредителни признаци на дислексия, е изключително важен процес, който предопределя училищния, а понякога и целия жизнен път на ученика.

Педагогическият опит на учителите позволява да се диференцират проблеми в овладяването на четенето, но актуалните въпроси са дали проблемите са провокирани от дислексия или са налице други предиктори, кога и кой да прави диференциалната диагностика на дислексичната симптоматика - само логопед, началния учител, целия екип? Опит да са даде отговор на тези въпроси се поставя в темата на дисертационната разработка на Константина Кутра.

3. Познаване на проблема

Константината Кутра познава проблематиката, разработвана от съвременни автори и от класически автори, пишещи и публикуващи на английски и гръцки език и прави интерпретация само въз основа на публикувана научна литература от английски и гръцки език. Техните позиции и научни мнения са обособени и тълкувани в парадигмата на класификации и типове дислексия, като е отделено внимание на мултифакторния модел на дислексията. Прави впечатление обаче, че извън погледа на докторантката са останали цели научни школи и направления, работещи в областта на дислексията и диагностичните ѝ маркери, като българската, руската, немската и френската научни школи. Не са посочени дори отделни автори от посочени друго-езични школи и направления, които имат сериозен опит и постижения в областта на диференциалната диагностика на дислексичната симптоматика в началното училище.

4. Методика на изследването

Методиката на изследване включва два основни инструмента за оценяване уменията за четене. Първият инструмент „гладко четене“ е структуриран съобразно програмата за бързо четене „Word Reading Ease“ на Мария-Марта Флорату и има за цел да оцени готовността на

всеки ученик преди началото на обучението. Използвани са общо пет текста със средна трудност като са подбрани от детска литература и интернет. По информация на докторантката, текстовете имат около 200-250 думи и след прочитането им учениците са помолени първо да отговарят на въпроси, свързани с разбирането. Проведени са двадесет сесии в последователност от две по десет сесии. Самите текстове обаче не се откриват в дисертационната разработка като примери или като приложение.

Диагностичният инструментариум следва основа на изследователските оси, но не прави връзка с темата и теоретичния анализ на дисертацията.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Първата глава включва теоретичен анализ на проблема дислексия. Представени са отделни класификации на дислексията и случаи на дислексия. В две изречения е представена връзката на дислексията и пола. Поставен е фокус на асоциативната социална, училищна и научна перцепция на дислексията и други развитийни разстройства и умения. Прецизиран е мулти-факторния модел на дислексията. На десет страници е анализирано измерването на дислексията. В гравитиращ план по проблематиката на дислексията е описан мултифасетния рехабилитационен процес.

Втората глава представя теоретичен анализ на диагностичен инструментариум за дислексия. Още в наименованието на втора глава прави негативно впечатление стереотипизираното етикетиране. Наименованието е „характеристики на дислексичното дете“. Подобно етикетиране демонстрира медицински модел на отношение към учениците с дислексия, който модел е отдавна архаизиран. Описването на потребността от диагноза за дислексия не е оправдано в теоретичния анализ, а по-скоро има място в увода, тъй като отразява необходимостта от дисертационната разработка. Описани са седем диагностични инструменти за дислексия, като изрично е посочено че са използвани в Гърция, но не са посочени диагностични инструменти и скали, използвани в други приложни школи в други държави, нито е уточнено дали тези диагностични инструменти намират приложимост при идентифициране и диагностика на дислексия при друг майчин или официален за дадена държава език. Безспорно, могат да се правят предположения съобразно модификации на диагностичния инструментариум от английски език на гръцки език за приложения в други образователни системи. Подобно стесняване на анализ на диагностични инструменти би било удачно само ако дисертационната разработка уточнява, че е за начално училище в Гърция.

Трета глава е посветена на методологията на изследването. Главна цел е насочена към ефектите на специализирана образователна програма за четене върху уменията на учениците

с дислексия, сравнени с тези, които се наблюдават при деца без дислексия. Защо се получава това разминаване?. Всъщност, тук отново възниква въпрос към докторантката за връзката на тематиката на дисертационния труд и несъответстващата основна цел. Поставените 3 хипотези следват поставената главна цел, като подцели не са посочени. Защо хипотезите нямат връзка с темата на дисертационния труд?. Задачите са съобразени с целта и хипотезите. Възникват следващи въпроси към докторантката е „След като се ползва програма на Мария-Марта Флорату, защо първата задача е създаване на иновативна програма за която прилага модерни методологически стратегии върху способностите за четене на ученици в начално училище?, „Каква е иновативността в програмата?, „По какво тази програма се различава от съществуващи програми?“. Прави впечатление че е описан подробно унифициран модел за провеждане на изследване, което е излишно писмено разточителство и би било подходяща информация за студенти, но не и за дисертационен труд.

Участниците в изследването не са представени нито по конкретна възраст, нито по пол, нито е представено учебното заведение т.е. демографската част от изследването липсва. Поставя се въпрос за достоверността на изследването. Към докторантката въпросите са: На каква възраст в години, какъв пол и колко са участниците в емпиричното изследване? В кое/кои училища и съответно градове е проведено емпиричното изследване? За какъв период от време? Емпиричното изследване проведено ли е самостоятелно? Индивидуално или групово е проведено изследването?

Четвърта глава представя резултатите. Първото оценяване е представено с 37 диаграми. Второто оценяване е представено с една диаграма на която са представени резултати от списък А до списък G, както и резултати за петте текста със средно аритметично отклонение и със стандартно отклонение. Третото оценяване е представено с една аналогична диаграма. Всеки резултат е представен освен в диаграма и описателно в текст. Доказателства за трите хипотези са представени с обработени статистически данни по Ман-Уитни и по 2-way ANOVA на Фрийдман. Демонстрирани в диаграмите са значими диференциации на резултатите за диагнозата (нормална и дислексия) и статистически значими диференциации в резултатите на деца с дислексия за трите оценявания. Направени са кратки обобщения и дискусия на получените резултати. Представено е общирно заключение с много императиви към учителите за това какво трябва да правят. Остава цялостно впечатление за публицистичен и научно-приложен стил, а не за научен стил на изказа на много краткия анализ.

Съдържанието на дисертационния труд е представено в логическа непоследователност и несвързаност между отделните глави и с породени много въпроси, които съм отразила по-горе в становището.

6. Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

Личният принос на Константиния Кутра в и за дисертационния труд е вероятностен. Липсата на демографска част поражда съмнение за авторство и за коректността на провеждането на емпиричното изследване.

Публикациите по дисертационния труд са четири и са публикувани в научни издания и представени на международни конференции. В комплекта предоставени ми материали са представени само три публикации, в които е отразена теоретична част от дисертационния труд.

В рубриката Научни приноси в дисертацията в три пространства: научно, методологическо и научно-приложно пространства се обобщават отново получени резултати.

Не намирам формулирани научни приноси от докторантката в автореферата, а опитът да се посочат като приноси обобщени и установени резултати от емпиричното изследване не намирам за успешен.

7. Автореферат

Авторефератът съответства частично на дисертационния труд и отразява съдържането му синтезирано. Налице са много неточности в превода, породени от неясноти в структурирането на изречения на английски език.

8. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Към докторантката Константиния Кутра имам препоръка да преработи дисертационния си труд изцяло. Замисълът на дисертационната разработка е иновативен и интересен и в него личи подкрепата на научния ръководител проф. д.пс.н. Цанка Попзлатева като водещ специалист в областта на специалната психология и конкретно на диференциално психологическата диагностика.

Но, разминаването между замисъл и изпълнение, липсата на свързаност между първите две глави, в които е позициониран теоретичния анализ с проведеното емпиричното изследване с много пропуски изисква допълнителен сериозен труд от страна на докторантката Константина Кутра.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд *не съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които да представляват оригинален принос в науката* и да отговарят на всички изис-

квания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и Правилника за прилагане на ЗРАСРБ.

Дисертационният труд показва, че докторантката Константиния Кутра **не притежава** теоретични знания и професионални умения по научната специалност Специална педагогика като **не демонстрира** качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, давам своята **отрицателна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да не присъди образователната и научна степен „доктор“** на Константиния Христос Кутра в област на висше образование: 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2 Педагогика, докторска програма Специална педагогика.

01. 09. 2021 г.

Изготвил становището:

Проф. д-н Дора Левтерова-Гаджалова